

Андрійченко Жанна Олегівна
к.е.н., доцент кафедри управління
фінансовими послугами ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАУКОВА ТА ОСВІТНЬО-МЕТОДИЧНА ХВИЛЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

В останні часи відбувається відчутне поживлення у сфері освітньо-методичного та наукового забезпечення викладання фінансового моніторингу для суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Значний внесок у процес підготовки спеціалістів з фінансового моніторингу та методичного забезпечення процесу викладання фінансового моніторингу здійснюють ВНЗ України.

Кафедрою управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, яка вже понад 7 років плідно співпрацює з Навчально-методичним відділом у Східному регіоні Держфінмоніторингу України, підготовлено і запроваджено у навчальний процес навчальний посібник «Фінансовий моніторинг», тренінг з фінансового моніторингу з використанням програмного забезпечення «ЕКСПЕРТ-ФМ». Кафедрою регулярно, починаючи з 2008 року проводяться Всеукраїнські науково-практичні конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу». Наступна, V Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем фінансового моніторингу, до участі у якій запрошуються всі бажаючі, планується 8-9 грудня 2016 року.

Також активну участь у науковому пізнанні та методичному забезпеченні викладання фінансового моніторингу приймає кафедра фінансів і банківської справи ВНЗ Укоопспілки Полтавського університету економіки і торгівлі, якою підготовлено навчальний посібник «Організація фінансового моніторингу у банках» та здійснюється підготовка спеціалістів з фінансового моніторингу.

ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ», яка відбулася 10 квітня 2015 р. у ХНЕУ ім.С.Кузнеця

У IV-ій Науково-практичній конференції з питань фінансового моніторингу, що проводилася кафедрою управління фінансовими послугами, взяли участь більше, ніж 100 осіб, було представлено 11 регіонів України.

Основною метою проведення Конференції було обговорення наукових та практичних проблем розвитку фінансового моніторингу.

В ході Конференції на основі узагальнення висновків і пропозицій учасників було розроблено такі рекомендації.

Реалізація запланованих заходів із удосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму дозволить Україні гармонізувати законодавство у цій сфері з іншими країнами, що підвищить ступінь економічної безпеки України, сприятиме формуванню позитивного політичного іміджу держави та прискоренню темпів інтеграції у світову економіку

Однією з передумов існування доходів, отриманих незаконним шляхом, є тіньова економіка. Зниження рівня тінізації економіки є передумовою досягнення цілей та ефективності заходів, передбачених Програмою економічних реформ в Україні. Визначення структури тіньової економіки та класифікація явищ її прояву дозволить більш точно визначити її масштаби, а також розробляти більш ефективну державну детінізаційну політику.

Для посилення дій, пов'язаних із розвитком системи фінансового моніторингу, пропонуються заходи з удосконалення фахового забезпечення цього процесу через організацію і проведення спільно економістами та юристами наукових досліджень фінансово-правового напрямку для пошуку ефективних методів попередження “відмивання” коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

У зв'язку з цим тематика наукових досліджень, правоохоронна та правозастосовча практика вимагають ретельного аналізу і мають бути орієнтовані на сучасні виклики суспільства.

При визначенні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, надзвичайно важливо чітко усвідомлювати та належним чином кваліфікувати, які саме активи складають основу відмивання. Пов'язано це також із тим, що «активи» один із ключових термінів, який складає основу фінансового моніторингу, тому доречний для фінансового моніторингу поділ речей на рухомі та нерухомі. Достовірне встановлення фактів невідповідностей у документах, що свідчать про правопорушення, досягається лише шляхом використання комплексу методів дослідження окремого документа.

Успішна протидія фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення можлива лише за умови плідної міжнародної співпраці, активного обміну інформацією, поглиблення методичних основ проведення цієї діяльності. Наприклад, досвід Угорщини свідчить про необхідність посилення боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, через розробку відповідними органами нагляду типології злочинів та вдосконалення переліку підозрілих операцій на ринку небанківських фінансових послуг України.

Доцільним є розгляд ризику легалізації не відокремлено, а в загальній системі ризиків ринків фінансових послуг та інтегрувати фінансовий моніторинг у систему управління ризиками ринків фінансових послуг. Це

створить передумови для запровадження системного підходу до управління ризиками ринків фінансових послуг, завдяки якому можливе досягнення синергетичного ефекту при функціонуванні підсистем управління ризиками і, відповідно, зниження ризиків і підвищення ефективності функціонування ринків фінансових послуг.

Уряду необхідно провести низку заходів, які забезпечать прозорість проведення операцій з цінними паперами та мінімізують кількість внебіржових операцій.

Досвід програми тренінгового навчання, запровадженої в ХНЕУ ім.С.Кузнеця спільно з ТОВ «Експерт Інфо», надали змогу студентам оволодіти професійно значущими компетентностями у сфері фінансового моніторингу. Впровадження інформаційних технологій сприятиме розвитку та ефективній організації фінансового моніторингу для успішного ведення сучасних управлінських процесів на базі необхідної актуальної інформація, яка надається в зручному для моніторингу та аналізу вигляді і, при цьому, в реальному масштабі часу.

Застосування у навчальному процесі ситуаційних ігор (кейсів) як одного із засобів формування професійної складової комунікативної компетентності дає змогу слухачам розширити й активізувати словниковий запас фахових лексем, підвищити ефективність формування культури фахової мови спеціалістів з фінансового моніторингу.

Розглядаючи автоматизацію процесу фінансового моніторингу в небанківських установах з позиції реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні можна стверджувати, що подібний крок дозволить оптимізувати використання багатьох видів ресурсів (людських, часових, грошових) як на рівні СПФМ, так і в самій структурі Держфінмоніторингу.

Чинний порядок створення Списку терористів в Україні не дозволяє оперативно реагувати і вносити до нього осіб, проти яких міжнародна спільнота (Рада ЄС та США) ввела економічні санкції. Тому пропонується удосконалити підхід до правового регулювання порядку внесення змін до Списку терористів (до постанови КМУ № 745 від 18.08.2010 р.).

Зміни міжнародних стандартів ФАТФ залучили податкові злочини до сфери фінансового моніторингу. Основним завданням оперативного податкового планування є усунення або зменшення негативного впливу змін податкового середовища.

В Україні необхідно виробляти правові та фінансові механізми боротьби з недобросовісною поведінкою контрагентів за зовнішньоекономічними договорами для захисту національної фінансової системи від штучно викликаних фінансових криз, механізми захисту від різного роду фінансових ризиків, від інвестицій, які не узгоджуються зі стратегією державного розвитку.

Деталізація результатів, отриманих при використанні поділів за регіональною та галузевою ознакою, дозволить виявити ті галузі національної економіки, які є найбільш схильними до використання офшорів та дозволить економічно обґрунтувати адекватну державну політику, спрямовану на протидію використанню офшорів у міжнародній торгівлі товарами та послугами.

Виокремлення позитивних та негативних чинників впливу глобалізації на фінансову безпеку держави, їх моніторинг та контроль дозволить мінімізувати ризики переходу на песимістичний сценарій розвитку та сприятиме досягненню оптимістичного плану розвитку.

Ризик забезпечення фінансової стабільності держави є сукупним ризиком, який прийнято поділяти на такі основні складові частини: політичні ризики, які, визначають ступінь бажання уряду виконати свої зобов'язання, правові і економічні ризики, що визначають ступінь можливості уряду виконати свої зобов'язання.

У зв'язку з цим необхідно на державному рівні створити механізм контролю іноземних інвесторів на предмет перевірки їх репутації в минулому, а також відстеження результатів діяльності конкретних інвесторів за кордоном. Одним із заходів такого контролю є постійний моніторинг наслідків залучення іноземного капіталу. Основними процедурами, необхідними при проведенні такого моніторингу, повинні стати постійний збір та обробка інформації щодо всіх іноземних інвесторів, які помічені у відносинах з українськими підприємствами.

Формування структури капіталу у комплексі з оцінкою фінансової безпеки підприємства дає можливість сформувати стратегічний фінансовий план і забезпечить ефективний розвиток підприємств.

Впровадження систематизованого моніторингу кредитного ризику в банку сприятиме ранньому виявленню причин виникнення кредитного ризику, визначенню ефективності тієї або іншої кредитної операції, своєчасному застосуванню заходів та формуванню якісного кредитного портфеля завдяки використанню механізму зворотного зв'язку.

Необхідно залучати відповідні органи до створення систем звітності про фінансові угоди, ідентифікацію клієнтів, стандартів зі збереження, обліку і перевірки угоди. Національна система протидії повинна стати досить гнучкою, щоб бути здатною виявляти й реагувати на нові схеми «відмивання» грошей, нові виклики та загрози.

Комплаєнс-аналіз призначений для скорочення ризиків банку, в тому числі й ризику використання банківської діяльності з метою легалізації доходів злочинного походження, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення.

Проведення моніторингу фінансових потоків підприємств, зокрема, житлово-комунальної сфери дозволить виявити фактори коливань

надходжень та витрат грошових коштів, скоротити або збільшити потреби підприємства в позиковому капіталі, забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства, здійснювати ефективне управління поточними витратами в процесі виробництва та надання комунальних послуг, сприятиме прискоренню обороту й зростанню рентабельності капіталу підприємства та покращенню його фінансового стану.

Існує гостра потреба боротьби з кіберзлочинністю, необхідність удосконалення діяльності банків щодо протидії означеним правопорушенням, покращення міжбанківської співпраці та взаємодії з правоохоронними органами. Бажано приділити необхідну увагу визначенню економічної сутності безпеки ERP систем.

Біхевіористичний підхід має формувати підґрунтя для застосування наукових методів до вивчення поведінки суб'єктів її забезпечення. Реалізація завдань фінансового моніторингу сприяють досягненню основної мети системи управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання, що у контексті основної тематики Всесвітнього економічного форуму у Давосі звучить як «стійкий динамізм» – щоб бути стійким, потрібно володіти здатністю адаптуватися до швидко мінливих умов, бути готовим протистояти раптовим ударам, і в той же час не відступати від досягнення стратегічних цілей.

Зміни, що відбулися в суб'єктному складі суб'єктів первинного фінансового моніторингу та їх обов'язків в основному спрямовані на оптимізацію їх структури і підвищення ефективності моніторингових процедур.

Прийнятий 2014 року новий закон з протидії «відмиванню» брудних коштів поліпшує реалізацію положень в сфері протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансування тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

Результати конференції опубліковані у Збірнику матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (м. Харків, 10 квітня 2015 р.). – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТО Ексклюзив, 2015. – 224 с.